Amsterdams
Tafel - Praetje

1649

Prof. Dr. W. L. Braekman
Ex Libris
NIEMAT · EN · KENT · HE · SELVE

Amsterdams
TAFEL-PRAETJE,
Van
Wat goets en wat Quaets
En
Wat Noodichs.

Tot GOUDA,
By *Iasper Cornelisz*, Boeckverkooper woonende op de Cingel,
ANNO 1649.

KORT EXLRACT

Van dese t'samensprekinghe.

S*Eigneur Blaeu* woonende tot *Amsterdam*, gaet sijn vrient *Sr. Root*, die opt Pleyn aldaer inde Herberg van't *Ruyge Schaep* gelogeert was, korts na de middach besoecken, die hy daer noch over Tafel vint, vergeselschapt met *Sr. Geel* en *Sr. Groen*, d'eene uyt den *Haeg* d'ander uyt *Zeelant* eerst gekomen sijnde: en vertelt haer de goede en quade tijdinge van *Brasil*, daer na het Nieus uyt *Portugal* van d'uytrustinghe van de veertich Gallioenen aldaer: daer op vallen onder haer verscheyde discoursen, en eerstelijcke of ons branden inde *Bahia* goet of quaet is: daer na wie d'oorsaeck is dat de Vrede met Portugal niet en is gemaeckt, en dien volgens van al dat onheyl en jammer datter in *Brasil* dese twee leste jaren is voorgevallen: *d'een* sustineert dat het den Ambassadeurs schult is, *d'andere* de bewinthebbers schult, *de derde* beschuldicht de Hoghe Regeringhe des Lants *de vierde* de sonden aen beyde sijde, *de vijfde* wijt het de Zeewen, en de *Seste* de Generale quade Regeringe vande Compagnie: van dat propoost vallen sy wederom op de Vrede met *Portugal* alsooder ghevraecht wiert, waerom datmen die handelinge niet weder hervatte, en Vrede maeckte? en daer op komen sy te spreken vande vijf groote beletselen of hinderpalen dieder inde wech sijn gekomen, namentlijck *het innemen van Angola*, *het af branden van de Capitanye van de Bahia*, *de Zeeusche Caperye*, *het oprechten van de Compagnie in Portugal en het slaen van ons volck in Brasil*, en wat elck daer mede voor heeft: en na rijpe examinatie van dien, wort gesustineert, dat *Portugal* nu op geen anderen voet sal willen handelen, als om de resterende plaetsen van *ons Brasil*, voor tien duysent Kisten Suyckers, te verkoopen en dat ons dat oock best is, maer dat wert seer qualijck opgenomen en wedersproken, van de waert *Sr. Vrolijck* alias *'tRuyge Schaep*: die een middel voorslaet tot redres vande Compagnie, maer d'andere verwerpen die, en slaen voor dat best is, eerst te onderstaen of den Ambassadeur noch ghenegen is te handelen, en soo ja datmen met hem de Vrede kort af sluyt mits de verloren plaetsen van *Brasil* restituerende, en wat *Angola*, *St. Tomee* en de geeyschte *Suykeren* aengaet, daer over wert een ander voorslach gedaen, en met eenen aengewesen, datmen op die voet de Compagnie, somen wil, voorts kan redden of haer vervallen staet redresseren, en hoe.

Amsterdams
TAFEL-PRAETJE,
Van
Wat goets en wat quaets, en wat noodighs.

Seigneur Blau.

Geden dagh Trijntje.

Trijntje de Meyt.

Goeden dach Seigneur Blau.

Sr. Blau. Wel soete Meyt/hebje noch geen Man ?

Trijntje. Wel : wat sou ick met een Man doen ?

Sr. Blau. Wel Moer ; wat doeje met de Boender dieje daer in jou hant hebt ?

Trijntje. Wel : daer boen ick en wrijf ick altemets me / wat seggen is dat ?

Sr. Blau. Wel Kijnt ick segje niet mier : maer alle jocken laet varen / ick weetje een moye Vryer.

Trijntje. Wie toch Sr. Blau ?

Sr. Blau. Wat dunckt jou van mijn Knecht Gerrit ?

Trijntje. Die lelijcke zwarte Vent / die scheele wip / en die noch sulck een snee in zijn wang het ? wilje mijn daer aen Hyleken ? ick danckje daer veur Seigneur Blau.

Sr. Blau. Wel hoe houjeje dus qualijck ? mijn lieve Kijnt weetje niet als een Man een kennis moyer is als een Duyvel / dat hy dan al moy genoegh is/ als hy maer de kost weet te winnen ?

Trijntje. Sr. Blau het lijckt niemedalle/je praet gien roy/ ick moet een moye Vryer hebben.

Sr. Blau. Wel Meysje siet dan selfs om : en segme is Sr. Root t'huys ?

Trijntje. Ja hy sit noch over Tafel/maer je meught wel binnen gaen.

Sr Blau. Isser veel geselschap by ?

Trijntje. Noch maer twee andere Mannen van buyten/een van Zeelant en een uyt den Haegh, met ons Miester en Vrouw. Sy hebben al egeten en leggen maer een praetje.

Sr. Blau. Wel ick mach dat doen : Bon pro face Messieurs.

Sr. Root. A wilkom Sr. Blau waer blijfje soo lang ? hadje wat eer ghekomen/je sout een lustige Zo Visch gevonden en ons helpen eten hebben.

Sr. Blau. Wel : ick bedanckje/ ick ben wat gheoccupeert gheweest / en heb trouwe al gegeten.

Sr. Root. Wel men drinckt noch wel een reys/avous,en sit neer.

Sr. Blau. Ja maer ick sal meugelijck dese Heeren beletten.

Sr. Groen. Niet met alle Sr. Blau , van onsent halve sit vry neer en helpt onse praet vermeeren / wy hebben niet veel te versuymen / en vertelt ons toch wat nieus hebje/want wy zijn so effen voor't mael in Stadt gekomen / en hebben noch niemant gesproken.

Sr. Blau. Dat wil ick gaerne doen : wy hebben hier anders niet als de oude goede en quade tijdinge uyt Brasil,en die van Portugal.

Sr.Groen. Ay : vertelt ons doch hoe't eygentlijck daer me is gelegen.

Sr. Blau. Dat ons volck in de Bahia een Lant-tocht heeft ghedaen/ en daer wel acht-en-twintigh Suycker Meulens met een groot Dorp daerse al 't Vee ghevlucht hadden/ en noch veel andere Huysen verbrandt / voorts oock eenighe Rietvelden verwoest/ en 't Lant uytgerooft : Dat de Kapers inde leste twee Maenden wel veerthien Prijsen hadden genomen/ende in alles wel hondert en vijfthien soo groot als kleyn. En dat de Vivres op't Reciff goe koop waren/ door't nemen van al de Portugesche Prijsen : Dat inden Engelsman / diese onlangs genomen hadden / en ghemonteert was met dertigh Stucken / groote quantiteyt Touwerck voor groote Schepen en Ammunitie hadden gevonden: Dat onse Soldaten oock grooten Buyt voor haer selven hadden ghemaeckt en op't Reciff me gebrocht : Dat daer-en-tegen/ ons Legher sterck vier duysent Man/tegen de Rebellen uytgetrocken zijnde/vande selve geslagen was / en soodanigh datter wel ontrent sesthien hondert Man ghebleven waren/en veel ghevanghen ghenomen : 'tschijnt dat de voorste de moet verloren gaven als haer eenige Paerden van achteren besprongen / en daer op haer Ghewe er van haer wierpen/en so deur liepen/latende de achterste in't stick : dat wederom een groote verslagentheyt aldaer op't Reciff by-bracht : Voorts uyt Portugal heeftmen: Dat de Koopluyden aldaer/siende dat haer Schepen gaende na Brasil dagelijcx van d'onse genomen wierden/ of aen't Strant gejaeght en so omhals raeckten/ soo veel by den Coninck en den Raedt van de drie Staten des Rijcks te weghe hadden gebracht datmen door't heele Coningrijck een Brasilsche of West-Indische Compagnie soude oprechten / om alleene uyt Portugal daer heenen en op Angola te Negotieren/ en dat deselve Compagnie veertigh Gallioenen souden uytrusten/tot Convoy van de Coopvaerdy-Schepen / en datmen alle Jaren eens of twee mael van Portugal op Brasil,en van daer op Portugal met een stercke Vloot/soude varen/geconvoyeert met een goet en suffisant getal van de voorseyde Gallioenen/ om niet genomen te werden vande Zeeusche Kapers : en op

dat

dat het selve te beter effect soude mogen nemen / soo had den Coninck met de voorschreven Raed gheconsenteert / dat geen van de Capitalen die daer inghelegt soude werden / Confiscatie subject soude zijn; sulcx dat het Generael Capitael in korten tijt by de Joden is gheteyckent / groot soomen seyt vier Milioenen Ducaten / dat ontrent Hondert Tonnen Gouts is. En daer wert noch bygheseyt dat by provisie op alle de Havens van Portugal verboden is / met eenighe Carravelen voortaen meer op Brasil te varen / maer met alleen Schepen die ten minsten sestien Stucken op hebben / en met alsulcke Vloodt als geseght.

S. Groen. Is dat so?

Sr. Blau. Voorwaer 'tis so: Ick heb selfs verscheyde Brieven van't Reciff, en van Lisbona aen diversche Persoonen van qualiteyt geschreven / ghegheleesen / en voorts van andere sulcx meer verstaen / die daer mede schrijvens van hadden. 't Is voorseker so.

Sr. Geel. Dat's leljjck toeghesien van den Gouverneur in de Bahia en dat sal hem qualijck bekomen: Die Man is zijn Hooft quyt soo haest als hy in Portugal compt en noch qualijcker ist van ons Volck toegesien / dat sy haer so laten slaen vande Portugesen / diemen soo weynich heeft geacht / dan 'tis een out Spreeck-woort / Datmen sijn Vyant niet al te kleyn moet achten. Foey! sulcken affront is ons in Sestich Jaren van den Coninck van Spagnien niet gedaen: Dat sal voorseker nergens anders door by gekomen zijn / als door het slecht beleyt / de kleyne voorsichticheyt en voorsorghe en on-ervarentheyt van onse Officieren aldaer: Nouw sietmen hoe veel daer aen gelegen is / en wat een misslag het was datmen Graeff Maurits van daer weer t'huys ontboot / oock datmen hem niet weer daer heen sont: so moetmen leeren met schae en schant / ondertusschen ist aen beyde zijde een bedroefde en blyde tijdinghe. Ende kan ick niet sien dat het van d'onse welgedaen is dat sy al die Ingenhos hebben afgebrant.

Sr. Blau. Wel houjet seker daer veur?

Sr. Geel. Ja ick seker / en voor een sotte daet / en die wy hier na noch grootelijcx beklagen sullen. Dan 'tis goet te sien dat een Groeniger en geen Hollander daer aen 't Roer staet.

Sr. Blau. Wel Sr. Geel. Hoe praetje dus? 't Lijckt ofje geen Lief-hebber vande Compagnie noch Patriot van't Vaderlant waer.

Sr. Geel. Niet? seker: En ick laet myn voorstaen / dat ick dat soo wel ben als ymant in't Landt / niemant te nae ghesproken: Maer waer by kenmen die? Niet in quaden maer in goeden raet te gheven: Niet in quade en schadelijcke / maer in goede en profijtelijcke aenslaghen te helpen bevorderen; Niet in de hoofden haer fouten en groote misslaghen te prijsen en voor Suyckerop te eten / maer in die te mispryjsen met reden te berispen en dat aen te wijsen.

S. Blau. Wel S. Geel: Daer heb ick wel niet teghen / en beken dat me: Maer segmen eens / houie dat dan voor geen goede tijdinge? en niet wel ghedaen te zijn? en ondienstich voor de Compagnien.

Sr. Geel. Ja ick seker / als ick ghesept heb.

Sr. Blau. Wel seghme doch eens waerom?

S. Geel. Daerom: Je weet immers wel dat de Compagnie in Handelinghe staet met Portugal, en datse ten naeste by veraccordeert zijn over haer differenten / immers altijdt int gheheel wat Brasil aengaet / (want de questie vande Beesten en acht ick niet) en wat haer verschil van Angola en het Eylant van St. Thomeé betreft / ghy weet immers wel dat die niet de Commertie van die Plaetsen raeckt / die beyde partijen even schoon en ghemeen sou blijven / maer wel alleen daer in bestaet / wie de Jurisdictie van dien sal toekomen / en dien volgens deselve met haer Volck besetten / of de Coninck van Portugal of de Compagnie / of elck de helft / dat immers een kleyn verschil is / ja niet waert datmen daerom malkander een Man doot slaet. Ick vraeg u nu of dat van de Compagnie nu wel gedaen is? staende in sulcke terminis of gelegentheyt met malkanderen. Wat mijn belangt ick verstaet so niet. Noch meer: 't Is seker dat den Coninck van Portugal de Rebellen in Brasil wel spicialijck en scherpelijck heeft belast / geen vordere verwoestinghe noch Brandinge in onse Capitanien te doen / en dat alleen uyt consideratie vande voornoemde Handelinghe / en om deselve daer door niet te verachteren / maer veel eer te avanceren / en op hoope dat die haest voltrocken sal worden. Ja dat hy tot dien eynde eenighe van zijn Officieren met haer Troupen uyt de Bahia by de Rebellen heeft gesonden / om 'tselve te weeren / of die dat wilde doen. En wat dunckt u behoorde wy deselfde discretie teghen hem mede niet ghebruyckt en zijn Capitanien dienvolgens so wel verschoont te hebben als hy d'onse? Voorts vraeg ick u of de Compagnie daer eenich groot voordeel of profijt mede gedaen heeft?

Sr. Blau. Wel neense / want vier of vijf hondert Kisten Suyckers / diese van daer gebracht hebben en acht ick niet.

Sr. Geel. Wel: segme dan / waerom heeft sy dat dan gedaen? of wat is het voornemen het oogenmerck van haer liebe President en fraye Hooghe Raden daer in of in die Tocht geweest? of wat hebben sy daer me veur gehad? ick bid u segme dat.

Sr. Blau. Wel: dat weet ick seker niet: dan ick gisse om den Vyant / die ontrent het Reciff of haer te dicht op 't lijf leyt / daer door te deverteren / en onse Capitanien te doen verlaten; of oock wel om den Coninck van Portugal daer door te dwingen om haer wil te doen of eysch toe te staen van Angola en St. Thome, ofte oock wel om haer te revengeeren over de af-brandinge van de Capitanijen van Paraiba en Rio Grande.

Sr. Geel. Daer antwoort ick dat op: wat het eerste belangt / haer Brandinge

ge kan daer toe niet dienen/ maer wel datmen in plaetse van sulcks / alleen met het volck na de Bahia had gegaen/ en daer op een bequame plaets blyven leggen/ onder schijn en met dreygementen alleen/ van deselve af te sullen of te willen afbranden/ even gelijck de Rebellen en die vande Bahia by 't Reciff legghen. Wat het tweede belangt / dat kan daer mede niet toe dienen / want den Coninck sal daerom niet een hayrbreet van zijn intentie en vorige resolutie wijcken / gelijck den tijd ons dat sal leeren. En wat het derde aengaet/ dat was soo noodich niet/ en konde met beter gelegentheyt en proffijt wel ghedaen of waergenomen werden.

Sr. Blau. Wel: daer is altijd niet veel me verbeurt.

Sr. Geel. Niet veel me verbeurt: segje dat? en ick achte datter al veel mee verbeurt is.

Sr. Blau. Wel: dat kan ick niet sien: ick bidje segme dat/ ick beken dat ick noch soo wijs niet en ben.

Sr. Geel. Wel hoort dan toe: Voor Eerst dan soo houd ick het daer voor/ dat ons daerom God soo heeft gestraft of de Compagnie als u.l. ons hebt vertelt/ 't kan oock niet anders gaen/ want God is al te rechtveerdigh / en wie weet oft daer by noch blijven sal. Ten tweede : soo sal de Compagnie daer door by voortganck vande Vrede / missen moeten de thien duysent Kisten Suyckers/ die Portugal en die vande Bahia haer alsdan souden gegeven hebben / volghens d'Articulen van Vrede daer men al eens in was/ dat wel vijf-en-twintig Tonnen Gouts bedraecht. Ten derde : So wert de algemeyne Negotie en Schipvaert deser landen/ daer by soo veel verkort/ als daer door des te minder Suyckeren uyt de Bahia over Portugal in dese Landen sullen komen: Behalven dat daer door de Suyckeren sullen komen te rijsen / tot bezwaringhe vande Ghemeente deser Landen of haer Huys-houdinghe. Ende dat daer door de Zeeusche Capers/ in langen tijt geen Suycker-prijsen uyt de Bahia en hebben te verwachten/ en dat zijn alsoo mijn redenen van 'tgeene ick sustinere / namentlijck dat het een sotte daet is ghewe est het voorseyde branden inde Bahia.

Sr. Blau. Wel wat woujе dan ghedaen hebben / had jyder seggen in gehadt?

Sr. Geel. Dat sal ick u wel segghen: Ick soude mede wel goet ghevonden hebben/ met het volck na de Bahia te gaen/ maer in plaetse van sulcx soude ick daer zijnde/ en wel vast op ons voordeel leggende/ en al de Suycker-Molens in ons ghewelt genoechsaem hebbende/ geraden hebben den Gouverneur vande Bahia aen te bieden ende te presenteren/ wederom van daer te gaen/ sonder eenige schade te doen/ by aldien dat hy wilde versorgen en te weghe brengen / dat de Rebellen mede uyt onse Capitanyen vertrocken/ en daer uyt bleven / oock sonder eenige schade daer te doen/ en datmen tot versekeringhe van alsulcke Contracten en beloften aen beyder sijts Ostagiers soude mogen eyschen / ghеven en nemen.

nemen. Ende wie twijffelt daer aen / dat sulcks by den Gouverneur vande Bahia niet soude aenghenomen zijn gheworden? en daer mede had men ons quartieren of 't Platte Landt van dien wederom vry ghehadt / sonder eenighe bloetstortinghe.

Sr. Blau. Wel: ick heb niet tesegghen/ en mochte wel lijden datmen dat soo gedaen had.

Sr. Geel. Dats nu te laet: en God wilt haer vergeven die van al dat jammer verdriet en bloetvergieten d'oorsaecke zijn: seker men had dat wel konnen veurkomen; en het doet my seer in mijn hert dat ick dat hoor.

Sr. Blau. Dat meughen wy en de Portugesen niemandt anders wijten als den Ambassadeur die in den Haegh leyt/ die is daer d'eenige oorsaeck van: had hy gewilt de Vree had al lang besloten eweest/en daer me alles voorgekomen.

Sr. Geel. Waerom segh jy dat het den Ambassadeur van Portugals schult is/dat de Vrede tusschen zijn Heer ende de Compagnie voor desen niet gemaect en is? en dien-volghens dat hy oock d'oorsaeck is van al dat bloetvergieten en voorts alle d'andere miserien van Brasil, dese twee leste Jaren voorgevallen? hy heeft immers zijn beste gedaen om de Vrede te maken/en daer over by de Heeren Staten sterck aengehouwen/maer al te vergeefs.

Sr. Blau. Ja in't eerste heeft hy zijn beste daer toe/soo hy meent en seyt/ gedaen/ eer de leste Vloot met al de Soldaten wegh gingh / uyt vreese dat wy de Bahia daer mede souden aentasten; maer daer na / en voornamentlijck / na dat hier te Lande de tijdinge quam van 't ongeluckigh succes van ons volck in Brasil, heeft hy dat so slappelijck aengebonden/soo ick hoor/ dattet hem qualijck de pijne waert was/ daer over yemant van d'onse of de Commissarisen / daer toe Gecommitteert/aen te spreecken/ latende hem voorstaen / dat wy veel eer hem daer over mosten komen soecken; ende krijgende de tijdinge dat de Portugesen Angola wederom hadden inghenomen soo brack hy selfs ghenouchsaem alle de handeling af / onder protext / dat hy eerst naerder last van zijn Coning hebben most/aengaende Angola, en dat deselve gheensints van de Capitanije van Seregippe afstant wilde doen/ latende hem voorstaen / dat wy hem van doen of behoorde na te loopen/ en selfs om de Vrede aen te spreken / in plaetse van dat hy had behooren/ sich niet eens daer over verhooveerdight te hebben (als wel wetende dat d'expeditien der Oorloge alleen aen den Hemel hangen/ ende gemeenelijck buyten opinie uytvallen) noch de begonnen handelinghe afghebroken / maer veel eer yveriger over de Vrede aengehouden / en die met alle serieuse instantien ons gelijck als afgeparst te hebben/ met ernstich versoeck/datmen van deser syde sich doch wilde of gelief de te contenteren / met de restitutie van onse verloren plaetsen in Brasil, de thien duysent Kisten Suyckers/ en soo veel slaven of Swerten uyt Angola alleen/als wy tot deculture en dienst van ons Nederlants Brasil van tijt tot tijt van node sullen hebben/ met hooge en diere verclaringe

dat

dat den Staet van Portugal niet meerder konde doen noch verder mochte gaen om t'hooft op te houden / en met klaechlijcke remonstrantie aengaende haer bedroef de stant en swaere Oorloge met den Koning van Castilien, hadde hy nu soo geprocedeert/ in plaetsen / als geseyt / en daer by noch vrienden gemaeckt / die hem daerinne gheassisteert hadden/ghelijck die voor gelt en schoone woorden in de Hage wel zijn te krijgen/ en al vande Principaelste oock / en voorts de voornaemste Heeren en leden van onsen Staet int particulier daer op besocht en aengesproken/ en derselver goede genegentheyt met vriendelijcke bejegeninge en courtosye sien te winnen / hy hadde ongetwijffelt over ses Maenden de Vrede al gehadt/ende dien volgens al dat onheyl/ al die schade en verwoestinge/ al die onkosten/ mitsgaders al dat jammer en verdriet en groot bloetstorten voorghekomen hebben. Maer neen / dat wildemen niet doen / daer was men te trots en te groots toe/dat soude tegens zijns Meesters reputatie geweest/ en met zijn eygen dessepnen niet wel over een gekomen hebben/men achte niemants raet ? men hieltse voor suspect die hem waerschoude / men sachse liever van achteren als van voren; men wilde elcx hulp wel hebben/maer niemants dienst betalen/ voor niemant wasser een stuyver ten besten / men ging oock liever Jaghen en Vliegen/ en inde Comedien en zijn tijt verslijten met lang slapen/ speelen/ muzijck te hooren en de Dames te karresseren / als niet kennende onsen Staet / de nature van onse natie en zijn devoir hier ten Hove: het welcke een seker persoon den Coning van Spagnien eens afbeelde by de ghelijckenisse van een Kat; daermen met schoone woorden / veel soete en safte strelinghen alles konde van krijgen watmen wilde/ ja selfs haer eyghen Jongen; maer somense wat hert handelde/ datse terstont gram wiert/ crabde/van haer vlies/ en wech vluchte / sonder in een langhe wijle haer wederom te laten sien en handelen ; en seker t'was geen vreemde ghelijckenisse : sulcx datmen daerom met waerheyt wel mach segghen / dat den Ambassadeur door alle'tselve d'oorsaeck is van al dat jammer en verdriet/ want hadde hy de Vrede intijts als geseyt/ uytgewrocht/ soo soudemen daer op terstont Brieven afghevaerdicht en daer by alle vordere hostiliteyt verboden hebben nu wat danck hy daer voor / van zijn Heer en Meester den Coning van Portugal hebben sal / sal hy hier naer vernemen / ick wou altijt met hem daerin geen part noch deel hebben want ick sou vreesen dat mijn Bachuys in Portugal komende sou vliegen vangen.

Sr. Groen. Maer Monsieur Blau benje niet geabuseert ? ick hoor nochtans inden Hage dat hy geweldich gespendeert heeft om vrienden te maken / en dat hy de Heeren van Hollant op hare vergaderinghe aldaer veel malen heeft gaen spreken/en deselve tot de Vrede soecken te disponeren: oock dat hy daerinne van tijt tot tijt wel gecontinueert soude hebben / hadden hem de Heeren van Leyden niet eens soo schandelijck bejeghent ; dewelcke haer op soodanich versoeck en aenspraeck niet waerdich achtede hem van gelijcke met bloote hoofden gelijck

 hy

hy was/en gelijcke beleefthept als hy gebruyckte/ aen te horen en 'tantwoorden / maer in plaetse van dien gaven sy hem / met verstoorde gemoederen veel spytige en schampere woorden/ hem oock niet als over schouder aensiende/en sonden hem soo weder wech gelijck als een honts-jongen/sonder hem oock aen de deure van haer Logement te ghelepden / waer door hy daer in sulcken onlust nam dat hy dat me Vrouwe Douagiere de Princesse van Orange niet alleen gingh klagen/maer oock van doen af dat heeft nagelaten. Voorts weet ick niet anders of hy heeft altijt willich en berept gheweest om de Vrede te sluyten / en 'tzijne daer toe gecontribueert.

Sr. Blau. Wat ick u heb ghesept Sr. Groen dat is soo / en ghelooft my hy is soo karich int geene dat ick seg als de Duyvel int goet doen/en betoont daerin dat hy een rechte Portugijs is / soo dat ghy wel meucht vertrouwen / dat hy noch niet eenen penninck gespendeert heeft/ om eenighe vrienden te maken/ of voor eenich genoten dienst/ maer dat wil ick wel geloven/dat hy aen eenige wel schoone belofte gedaen heeft / maer oock dat hy die op zijn Portugijs sal betaelen / met het vierde part van zijn belofte en voorts met complementen en beloften: en wat zijn deligentie van visiten belangt/ daerinne ging het int eerste redelijck toe eer dat onse vloot met het volck wech was/ maer daer na / als ick gesept heb/ liet hy dat oock heel na/ en dat onder pretext/ van zijn quaet onthael van die van Leyden, gelooft my 'tis anders niet als ick u gesept hebbe.

Sr. Groen. Maer seker/ kan men inden Haghe met gelt en goe woorden alsulcke luyden vinden in de Regieringe/die haer dienst tot nadeel of voordeel voor ghelt verkoopen / en daermen soo veel door kan uytrechten? of mee te weegh brenghen?

Sr. Blau. Ja zijt daer van versekert / of ghelooft dat vrylijck/en dat konje oock lichtelijck daer uyt afnemen/ datmen heeft ghesien / dat door 't bedrijf van een persoon van Staet/de Heer Prins van Orange Hooger Memorie met het Leger van de Hooch Mogende Heeren Staten Generael/teghen den Coninck van Spagnien, te Velde heeft moeten gaen/en datmen de handelinge van Vrede een gantsch Jaer genoechsaem heeft moeten postponeren / tegen de goede wille en intentie van haer Ed: Groot Mo: de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant; Item: oock daer uyt / dat door het bedrijf van een Man van Staet/ voor de somma van drie duysent guldens/dat groot en seer hoognoodich werck/ dat tegen de Papen en Papisten/over drie of vier Jaren hier te Lande in handen wiert genomen/en ter saecke van 'twelcke soo veel excessive groote moeyten en kosten waren gedaen/tot nu toe achter de banck is geraeckt; Item oock daer uyt/dat seker persoon vande Regeeringe / den Ambassadeur van Portugal onlangs door een vertroude Vrient liet aenseggen/ dat soo hy vijf duysent guldens daer aen wilde hangen en hem dadelijck geven / dat hy te weegh sou brenghen dat sekere groote slagh die voor Portugal berept wiert (denoterende daer mede

de re-

de resolutie van de Brieven van Repzesalie) sonde ghebzoken werden/ te weten dat die resolutie geen effect sou nemen : Maer de Poztugijs of en had geen gelt of en achte dat niet / of en geloofde niet dat een man soo veel soude konnen uytrechten in desen Staet/ en daerom bleef dat na / en de Brieven van Repzesalie ginghen uyt : wat dunckt u mach dat mede niet op Rekeninghe van des Ambassadeurs quade negotiatie en wandevoir gestelt werden? Item oock daer uyt/ dat seker Staets persoon noch onlangs teghen seker Paep / op onse frontieren woonende / en die grootelijx beducht was dat hy wegh soude moeten / ghesept heeft/ soo dat ghe schiet soo sal ick u wederom daer in bzenghen ; ende specialijck mede uyt de pzoceduren vande Papen en Papisten soo vande Meyerye vanden Bosch , Baronye van Breda, Marquisaetschap van Bergen en andere Frontier plaetsen als van dese Nederlanden en derselver gheassocieerde Landen en Steden selfs / daer men Historijen van soude konnen beschzijven. Zijnde wel grootelijcks te beklagen/ datmen eenige particuliere persoonen soo veel authozitepts toelaet / of datmen ghedoogt dat deselve/ tot af-bzeuck/ schade en schande beyde van den Staet des Lants en de Kercke Gods soo veel uytrechten : want daer uyt niet alleen/ d'inkruppinge van de Papisterije of d'Afgoderije meer en meer sal ontstaen maer oock eyndlijck deselve ellende en miserije daer Engelant Yrlant en Schotlant dese laetste Jaren zijn in vervallen.

St. Root. Nu dat overgeslagen : Ick en kan evenwel den Ambassadeur van Portgal niet wijten/ datter gheen Vrede tusschen ons en Portugel voor desen is ghemaeckt/ maer wel de West-Indische Compagnie/ of om eyghentlijck te spzeken/ de Bewinthebbers van dien/ en dat daerom / dat sy / die de sozge vooznamentlijck vande Compagnie bevolen is/ geen beter sozge daer voor gedzagen en deselve genouchsaem veracht en verstoten hebben / als haer die wiert aengeboden en gepzesenteert/ soo schoon als men soude mogen wenschen / maer neen/ sy stopten haer oozen en sloten haer ooghen niet willende daer eens na luysteren noch omkijcken : en als de Regeeringe des Landts haer hadden onderrecht en daer toe bewogen/ datmen soude sien met Portugal t'accozderen en vertoont dat dat best waer/ so hebben sy soo onbillicke of schandelijcke eysch ghedaen/ dat het scheen dat sy der me geckten/ eysschende onder andere de Bahia, met twee of dzie hondert Tonnen Gouts/ onmogelijcke dingen : daer na/ siende haer onverstant/ hebben sy haren eysch wat verminderr/ en eyndlijck met veel persuasien van de hooge Regeeringe des Lants/ heeftmen haer na langh verloop van tijdt/ onder andere maer daer toe konnen bzengen/ dat Portugal en die van de Bahia tot vergoedinge van haer geleden schade/ aen haer souden gheven thien duysent Kisten Suyckers in de eerste thien Jaren/ alle Jaren een duysent ; maer wat Angola aenging/ dat Portugal daer van soude moeten af-stant doen / ghelijck oock van't Eylant van St. Thomee, en dat geheel aen haer cederen / ja selfs alle de plaetsen die de Poztugesen daer naderhant soude mogen hebben inghenomen/ beslaghen

 en ge-

en gefortificeert en deselve aen haer wederom overleveren/ mits dat sy evenwel
daer souden moghen komen Negotieren en van haer goederen en Swerten aen
haer soodanige Tol betalen/ als d'Ingesetenen van dese Landen; een eysch die
den Ambassadeur docht soo onredelijck en onbillick te zijn alsmen soude konnen
stellen/en daeromme oock voor Portugal niet aennemelijck: en de Contra pre-
sentatie van hem wiert by haer niet aenghenomen/ die nochtans/na yders seg-
gen/billick en redelijck genoegh was: en als hier naer wert verhaelt/de hande-
linge daer op stil staende/quam de tijdinge dat de Portugesen Angola wederom
hadden ingenomen/en daer mede wiert deselve genoechsaem afghebroken/also
hy voorgaf dat hy nu andere ordre eerst moste hebben: over sulcks 't was mijns
oordeels haer schult dat de Vrede eerst niet voort en ging/en daerom zijn sy oock
d'oorsaeck mijns achtens van al 't Bloet dat sedert in Brasil ghestort/en van alle
de schade die daer ghedaen is/ in somma van alle de totale verwoestinghe van
gantsch Brasil, tot seer groote schade van de algemeene Commercie deser Lan-
den/insonderheyt van hare Participanten/ en tot groote koste van 't Lant. En
dat is 't oordeel dat ick daer van geef: wat dunckt u daer van Sr. Geel?

Sr. Geel. Wat mijn aengaet/ick wil gaerne bekennen/dat mijn oordeel kleyn
is/en bykans stil staet in dese saecke: evenwel dewijle datje mijn gevoelen oock
gaerne sout willen weten/so sal ick u die mede deylen/ onder verbeteringe noch-
tans van beter ghevoelen: mijn oordeel dan is dat de hooghe Regeeringhe des
Lands oorsaecke zijn/ van dat de Vrede met Portugal over lange niet en is ge-
sloten en voltrocken/ en dienvolgens dat sy schuldig is aen alle dat bloetvergie-
ten/al den jammer en ellende/al de distructien/plonderingen/ verderf/kosten en
schaden die in Brasil de laetste twee Jaren zijn gevallen/ gheschiet/ bedreven en
geleden. Ende dat om redenen dat sy/als zijnde de Hooghe Overigheydt des
Lands(die de opperste sorge en toesicht / vande gemeene welvaert derselver/en
particulierlijck oock van de Oost en West-Indische Compagnien / als mede-
leden van haer lichaem / toekomt) behoort hadde/ de aenstaende zwarigheden
in Brasil te gemoet te sien/en die te prevenieren / met de Compagnie van West-
Indien aen te raden / ja te dwinghen tot het aennemen vande presentatie van
Portugal, voort vertreck vande leste Vloot met al het volck / daerse saghen dat
Portugal eyghentlijck tot dien eynde die wel dede: want sy konden immers soo
wel als de Portugesen dencken / dat by refuys en non acceptatie van dien/
niet anders daer uyt te verwachten stont / als de voorseyde gruwelijcke bloedt-
stortinge/verwoestinge/jammer/ schade en onkosten / en dienvolghens mede de
ruijne vande Compagnie. Sy konde oock daer uyt wel afnemen/ dat de alge-
meene Commercie deser Landen/daer door ghenoeghsaem verliesen soude / de
Negotie vande Brasilsche Suyckeren en andere Coopmanschappen die daer
vallen/tot merckelijcke schade vande Ingesetenen/ de Convoyen des Landts/
gelijck oock mede dat daer uyt alle Neringen en Schipvaerten van dien merc-

kelijcke

kelijcke verslappinghe souden ontmoeten / en eyndlijck / dat Sy / om alle 't selve wederom te rechten, lichtelijck in seer groote kosten en veel zwarigheden souden vervallen. 't Is immers alle wachters haer devoir / de haren trouwelijck te waerschouwen voort aenstaende quaet; ghelijck oock alle Vaders haer Kinderen te bevrijden / selfs tegens haer danck / voor 't ongheluck dat sy sien haer over 't hooft te hangen; gelijck oock alle Herders / haer Schapen voor den Wolff te bevrijden / met haer t' huys te houden of yet anders teghen haer wil strijdende te doen doen / en dienvolgens (seg ick) had de Regeeringhe des Lants de Compagnie daer toe behooren gehouden te hebben / datse / voor 't vertreck vande groote Vloot, of noch wel een goeden tijdt daer na / dat den Ambassadeur noch soo eerlijcke presentatie dede / deselve had aenghenomen; in alle gheballe daer na / als wanneer sy ten naeste by d'accoort waren / en alleen onder haer maer dese questie was / wie de Jurisdictie of possessie soude hebben en behouden van heel Angola en het Eylandt van St. Thome, (vande Negotie en Commercie aldaer en was geen questie / want daer over was men eenich dat die gemeen soude blijven / dat het principaelste point was) de Compagnie eyschende die geheel / en den Ambassadeur biedende de helft / doen hadde (seg ick) de Regeeringe des Lants daer tusschen beyde behooren ghekomen te hebben / en de partijen op d'een of d'andere manier bereenigt / dat haer licht om doen had geweest / en dienvolgens besluyt ick daer uyt / dat by consequentie sy d'oorsaecke zijn van alle de voorseyde schade en jammer die sedert die tijdt in Brasil is voorghevallen / ende noch voorhanden zijn / even gelijck een Vader te wijten is het ongheluck dat zijn Soon of Kint is overghekomen / om dat hy kennisse daer van hebbende / zijn Soon daer van niet bevrijt heeft, soo met zijn goeden raet als Vaderlijcke authoriteyt. En daer hebje nu mijn ghevoelen daer van en geef mijn selven gaerne onder u beter gevoelen gevangen / of die sluyt of niet. Maer Iuffrou Geertruyt wat segh Jy daer toe? Laet ons u oordeel of goet duncken mede daer van hooren.

Iuffr. Geertruyt. De Waerdin: Mijn oordeel / dat kleyn ende gheringh is / voornamentlijck in dese saecke / wil ick U. L. gaerne mede deylen / dan die is soodanich dat ick geen van alle drie daer mede wil beschuldighen dat sy oorsake soude zijn / van dat de Vrede tusschen ons en Portugal niet en soude zijn ghemaeckt / en dien volghende mede van alle de miserijen en onheylen / die daer door zijn voorgevallen begaen / gheleden en bedreven so wel in Ons als Partugals Brasil: Maer dit seg ick daer op / dat onse / en Portugals en ons en haer Brasils sonden daer van d'oorsaecke zijn / dat God de Heere door zijn Goddelijcke voorsienicheyt de Vrede heeft belet / weerhoudende de ghemoederen vande partijen en specialijck van alle die daer mede gemoeyt zijn gheweest / deselve meer en meer teggen malkanderen verbitterende / alle hinder palen tusschen beyde werpende / en haer Onderlinge questien van tijt tot tijt vergrotende / en dat om d'een door d'ander rechtveerdelijck over hare groote zonden door d'Oorloghe te

straffen:

straffen. En dit en is by God niet nieus maer een out gebruyck / gelijck men dat met veel Exempelen en Schriftuur-plaetsen soude konnen bewijsen en segghe daerom / wareu daer geen sonden daer waren geen plagen. Item. Als God het Lant wil straffen so beneempt hy de Overicheydt haer Wijsheyt. Mijn raet is daerom dat elck een hem selven dat wijt en toeschrijft of zijne sonden / en daer uyt een goet voornemen schept / daer van af-stant te doen / sich te beteren en God te bidden / dat hy die plaghen van ons wil af-wenden / ende uyt die duysternisse wederem een Nieu licht scheppen: De Vrede is immers een seghen Gods / daer hy wil om gebeden zijn / en die hy niet en geeft als op goede conditien: En dit is dat ick daer op weet te seggen.

Sr. Vrolijck. De Weert vanden Huyse wesende een af-ghedanckte Scheeps-Capiteyn en inde wandelinge 't Ruych-Schaep genaemt, gelijck daer uyt-hangt. Hey Hey! Men Wijff raest: altijt komtse met de Schrift voort: altijdt ist / dat's onse sonden schult / of warender geen sonden daer waren geen plagen / altijt hebbent de sonden ghedaen met haer: 't Is altijt / dat's groote sonde / daer sel jou God voor straffen en diergelijcke / selfs als ick eens maer een Glaesje te veel drinck / of eens vloeck sonder mienen / of wat slordich spreeck / of mijn Meyt voorden Duyvel wensch ist haer salich / of dat ick op een Sundag of Biddach uyt de Kerck blijf / en een verkeertje met een goet vrient legh: Dan 'tis gheen wonder / sy is oock een van de Amsterdamse Kerck-loopsters / die van 's morgens te vier uuren alle Sondagh / eer de Duyvel zijn schoenen aen het / op staet / om na de Kerck te loopen / en daerse te vijf uuren al na toe strijckt; somtijtds na de Nieuwe / somtijts nae de Ouwe-Kerck; somtijtds na de Zuyder / somtijts na de Noorder somtijts na de Wester-Kerck voor de Koekoeck heen / al na 't haer int hooft komt / daerse nochtans hier een Kerck voor haer neus heeft gelijckje siet / ja sy is een van die Gat-Heylige / die op een Sondach selfs niet mogen sien wercken / en altijdt dat berispen / dus achtse niet / noch slater geen acht op wat sy seyt. Maer wilje eens mijn oordeel daer van hooren / ick selje die braef op zijn Matroos geven: luystert maer toe. Ick seg dat de verbruyde Zeeuwen oorsaeck zijn dat de Vreed met Portugal over lang niet ghemaeckt is: want sy zijn altijt daer Duyvels tegen ghewe est / niet tot voordeel vande Compagnie / want daer dencken sy minst op / maer alleen om haer eygen profijts wil / soo by haer Administracy als Godlose Capery / die sy daer mee veur hadden soo op de Portugiesen als andere / want daer leyt haer hert in begraven / ja so meenighe rechte Zeeu alsje op snyt soo meenighe Caper sulje daer in vinden / sulcx dat de Zeeusche Stierluy / met kracht en gewelt en Hondert Duysent practijcken belet hebben / dat het Schip ghenaemt d'West-Indische Compagnie van over lang niet binnen is / maer noch buyten moet blijven / in duysent perijckel van alle dach met Man en Muys te vergaen / en noch en kreunen sy haer daer over niet / ja niet meer offe geen part daer in hadden.

En

En so meendense met het Schip De Vereenigde Nederlanden oock om te springen om deselve reden/ maer wat deden de Hollandtsche en voornamentlijck de Amsterdamse Stuurlup? Se sette haer daer lustich tegen/en hebbende kennis van 'tgat en goet ghesicht / resolveerde het Schip met Gods hulp binnen te brengen/en gingen selfs een of twee by 't Roer staen / en een deel by de Focke-Mast/ by de schoten/ in de Marssen / int staende Want/ een by de Vlag / twee drie by het Lootlijn/en voort overal daert van noode was / en lieten elck een praeten en seggen watse wilden/ en voornamentlijck de Zeeuwen en de die van Utrecht/ die met gewelt als Jonge-Duyvels daer teghen waren / en sulckx sochten te beletten/en pasten maer wel op/en settenter op in Gods naem/sonder de gront eens te raken / hoe stijf dat het waeyde / en hoe hol water datter ging en waren wy de eerste oock die binnen quamen van de heele Vloot. Dat siende het Schip Hoogduytsch-Lant, het Schip Sweden en 't Ship de Spaensche-Nederlanden met het Jacht De Landt-Gravin van Hessen, vier Schepen die oock langh uyt geweest waren en heel schaloos en vol siecken / die volgden ons kort na en quamen oock binnen/ en souden de twee groote Schepen Vranckrick en Spaegnien met ons mede dien dach binnen gheraeckt hebben/ haddense haer Hollantse Stuur-luy aen boort gehouden/ maer die had de Franse Stuurman/ uyt enckel af-gunst / dat hy haer de eer niet wou geven/ weer wech ghesonden/ en Godt weet wanneer datse noch binnen sullen komen / ick hoor datse weer t'Zeewaert in zijn/ wel mijn Heeren wat dunckt jou daer van?

Sr. Blau. Heer waert Jy hekelt vry wat groff/ maer even wel ick verstaeje wel/ en sel jou oordeel by d'ander setten / elck het zijn gevoelen / en elck mach 'tzijne daer uyt nemen; Maer Iuffr. Geertruyt jou Wijfs oordeel daer heb ick niet tegen / en beken met haer gaerne dat God d'opper oorsaeck daer van is / als die alles na zijn wonderlijcke wijsheyt rechtveerdelijck regeert en stiert / ja selfs alle Oorlogen en Ellenden denselven door de gantsche Werelt / maer wy spreecken hier van de onder oorsaecken / of werckende oorsaecken / of d'Instrumentele oorsaecken/ die God ghebruyckt tot uytvoeringhe van zijn Raedt / en buyten haer kennis. Maer Sr. Groen laet ons u oordeel oock daer op eens hooren. Jy bent een man van goedt oordeel / die oock veel ghehoort en ghesien hebt en veel gelesen.

Sr. Groen. Mijn Heeren ick wou datje my dat niet en vraeghde / want ick sou met niemant van jou allen houwen/ en van een ander gevoelen zijn/ dat ick mijn hert daer in sou uytspreken: en dat en derf ick niet doen / uyt vrees of ick velicht d'een of d'ander van u of u Vrienden daer me sou mogen quaet maken en haer af-gunst teghen my verwecken/en wat leydt my daer aen/ daerom 'tis beter gezwegen/als met spreken vyanden te maken/daerom ick bid u excuseert my en laet ons van wat anders praten.

Sr. Blau. Neen Sr. Groen je moet jou oordeel mee daer op geven/ ick verse-

ker

ker jou datje daer me niet verbeuren sult / 'tis maer u advijs of oordeel datse geeft/na you verstant / ghy wilt dat voor geen Euangelij verkoopen? Nu segh op dan.

Sr. Groen. Ja wel:alst dan wesen moet/so sal ick dat dan ooc doen/en segh ick/dat niemant daer d'oorsaeck van is/als de quade Regeeringe vande Compagnie in't generael / de Bewinthebbers misslagh en onverstant ontrent de handelinge met den Ambassadeur van Portugal daer niet eens onder gerekent/ als zijnde deselve door de Goddelijcke voorsienigheydt tot een straf in haer ghewrocht) en soude ick die nu gaen vertellen en van stuck tot stuck verhalen/ soo soude ick morgen ochtent noch niet gedaen hebben: wie is die oock niet bekent? over al weet men daer van te spreecken: deselve is soo grof datse stinckt voor God en alle eerlijcke luyden/haer onderlinge oneenigheyt / en baetsoeckentheyt en voorts haer Moorderijen/Dieverijen/ Ongerechtigheden / Tyrannijen/ bedriegerijen/ lasteringen/ overlasten/ en veel andere diergelijcke sonden/zijn soo veel en groot dat het eynd daer van wegh is: en dienvolgende segh ick / dat deselve d'oorsaecke is dat de Vrede tot noch toe met Portugal niet en is ghemaeckt als die/als een Segen en goetgunstigheyt Gods/niet waerdigh zijnde: en dienvolgens/dat sy oock d'oorsaeck is van al dat onheyl / Jammer en verdriet/dat sedert dese twee leste Jaren in Brasil is voorgevallen/tot een exempel of spieghel voor alle Regenten/dat sy haer Regeeringe in de vreese Gods met alle gherechtigheyt en bescheydenheyt/na zijn wil / Gheboden en Insettinghen/ met voortplantinge van zijn waerheyt/onderdruckinge van alle valsche Godsdienst/Afgoderije en Superstitie sien aen te leggen/ en God yverigh dagelijcks te bidden om zijnen Heylighen Geest en Segen. En dat is in't korte mijn verstant en oordeel in die saeck. En laet ons daer me dat propoost staken/en een yder by syn goetduncken laten/ en van de Vrede tusschen ons en de Compagnie van West-Indien wederom spreken/die God en den Mensch behaeght: en vraegh ick u/ waerom wert die onderhandelinghe aen beyde zijden niet weder hervat / en de Vrede gemaeckt? voldoet my eens daer in/want d'Oorloge dient haer alle beyde niet/ia is haer op't alderhoogste schadelijck.

Sr. Blau. Dat sel ick jou wel seggen: daer zijn sedert de leste handelinghe / datse ten naesten by eenich waren / vijf groote en zware beletselen of hinderpaten in de wech ghekomen/ die van seer groote speculatie en consideratie zijn/ en daerom tijt van node hebben om ten beyde zijde rijpelijck daer op te dencken en te delibereren / en dat is d'oorsaeck dat geen van beyde die handelinghe hervat of vordert/ en dien volgende datmen de Vrede niet en sluyt: twee vande welcke hebben sy veroorsaeckt en twee wy en de vijfde is by accident daer by ghekomen: te weeten het innemen van Angola / het oprechten van haer Portugalsche Comgagnie / de Zeeusche Caperie/ het branden van de Capitanie vande Bahia, en het slaen van ons volck nu lest in Brasil.

Sr. Root.

S. Root. Ick wenschte datse alle vijf nagebleven waren / maer dat komt van lang dralen / en vind ick dat deur gaens dat het selve seer schadelijck is / in alle Handelingen van Vrede en Houwelijcken / want den Duyvel soeckt altijt daer tusschen te komen / die te beletten of op die Ackers zijn Zaet te saeyen. Een goet Exempel voor alle Potentaten datse geen occasie versuymen of voor by laten gaen.

Sr. Groen. Seghme toch eens / wat speculatien vallent der by de Portugesen opt in-nemen van Angola? En in wat maniere is dat een beletsel van de Vrede?

S. Blau. Datse daer deur nu weder Meester zijn / of in handen gekregen hebben / haer genoechsaem verloren en van ons afgenomen Handel vande Swarten aldaer vallende: daer haer soo veel is aengelegen als aen eenigen Handel die wy hebben / en dienvolghens dewelcke sy niet missen konnen / en daerom oock niet willen: te meer om dat sy daer mede Castilien en onse West-Indische Compagnie, ghelijck als in haer gewelt hebben / of soodanich dat die haer niet missen konnen / in't Regart van haer Slaven of Swarten / tot de Culture van haer Landen in West-Indien ghelegen / uyt consideratie van 'twelcke sy de Onder-handelinge soecken te delayeren / om ondertusschen d'selve plaets te Fortificeren en te Provideren / op avontuur of wy d'selve op d'eerste Nieuwe-Handelinghe wederom wilde hebben / en op haer weygeringhe die met ghewelt weder wilde innemen.

Sr. Groen. Wel wat Speculatien vallen op't oprechten van de Portugaelsche Compagnie? in wat maniere is dat een beletsel van de Vrede?

Sr. Blau. Sy meynen daer deur sekerlijck alle nootdruft van Ammunitie / Volck / Vivres en Coopmanschap / uyt Portugal na Brasil te konnen en sullen senden / so tot versekeringe van haer Plaetsen aldaer als tot stijvinghe van de Rebellen en afbreuck van ons of de West-Indische Compagnie / en wederom van daer alle haer Suyckeren en andere Brasilsche Waren weder sekerlijck in Portugal te krijgen / sonder van onse Capers of de Castiliaenen genomen of gheslagen te worden: En delayeren daerom de Nieuwe-Handelinghe / om datse eerst dat stuck willen vast setten / int werck stellen en de proef daer van nemen / om te styver daer na te konnen staen op 'tgene sy int hooft hebben en ons meenen voor te leggen / op de eerste Handelinge van Vrede.

Sr. Geel. Wel wat dunckje van dat werck? sullen sy veertich Gallioenen konnen uytrusten alse voorgeven?

Sr. Blau. Om soo veel Gallioenen uyt te rusten / daer behooren veel Jaren toe: En die sullen ten minsten kosten veertich tonnen Gouts; en kan ick niet sien waerse het Volck sullen krijghen om die te mannen al hadden sy al de Schepen: want daer toe ten minsten thien duysent Man van doen zijn: Voorts kan ick mede niet sien dat de Brasilschen Handel / al hadden sy die gheheel en

C ongeschent

ongeschent alleen soodanige kosten konnen draghen: en kan ick daerom niet gelooven dat sulcx eenich effect sal nemen: Maer dit wel / datse twintigh of dertigh goede Engelsche en Nederlantsche Schepen sullen sien te krijgen elck van vier-en-twintigh stucken/met een deel Engels/Neerlants/en Oosters Bootsvolck daer by/daerse haer goederen / Soldaten en Ammunitie na Brasil sullen senden/ en dat in Vlooten van vijfthien ofte sesthien /en dat den Coning by elcke Vloot vijf of ses Gallioenen daer by sal doen op zijn koste: ende dit is haer doenelijck. 't Is oock te gelooven dat sy door dat middel tot haer voornemen sullen komen/sonder dat wy of de Zeeusche Kapers die Vloten sullen konnen nemen/of slaen. Dan den tijdt sal't best seggen.

Sr. Root. Maer segme doch eens/wat speculatien vallen by de Portugesen op't leste slaen van ons volck in Brasil? en wat hinderpael is dat van de Vrede?

Sr. Blau. Daer uyt besluyten sy / datse nu volkomen Meester van't platte Landt van ons Brasil zijn en sullen blijven so lang sy willen: als haer voor beter Soldaten houdende om dat te bewaren en te defenderen/als d'onse om haar dat weder af te nemen of daer uyt te jagen: en werden sy dienvolgens te meer daer door in haer desseyn gesterckt: en traineren daerom de handeling om dat sy eerst gaerne de Rebellen van alle nootdruft souden voorsien/ en haer Forten en Garnisoenen in Brasil versterckcn / op avonture / dat de Heeren Staten Generael van desen Staet / haer nieuw versoeck op de nieuwe handelinghe niet konnende toestaen/nieuwe forse na Brasil sonden/om haer aen te tasten/ en sy deselve soude konnen resisteren: en is uyt dese leste en oock d'eerste ongheluckige rescontre grootelijcks te presumeeren / dat alle d'andere van deselbe natuer sullen zijn : en ben daerom van gheboelen datter best waer dat wy maer alleen onse plaetsen daer wel beset hielden/en andere Proceduren by der handt namen / om het onse daer mede met gemack wederom te krijgen / ghelijck ick hier na noch sal aenwijsen.

Sr. Geel. Wel wat speculatien vallen by ons op de Kaperije? ende wat hinderpael is dat van de Vrede?

Sr. Blau. Men heeft die by de Hooge Regeeringe des Lants toegestaen en geconsenteert op't schoon voortbrengen en aengheven van die van Zeelandt en haer favorijten/datmen Portugal daer door soude dwinghen tot het faciliteren vande begonnen handelinghe / en het toestaen van het versoeck van de Compagnie/aengaende Angola, St. Thome, de ghe-eyschte Beesten en eenighe andere Poincten meer; siende dat haer Ambassadeur van zijn ghesustineerde niet en wilde wijcken / ende om daer deur de vordere quade dessepnen vande Portugesen mede te breken / die men voorseker hielt datse voor hadden tot nadeel van de West-Indische Compagnie/of haer versoeck. Maer inder daet wast de Zeeuwen om wat anders te doen/ te weten/ om onder dat pretext haer eyghen particuliere proffijten te be-oogen/en dat by de schadelijcke/ schandelijcke/ ongoddelijcke

lijcke

lijcke en on-Christelijcke practijcke de Dieverije en Roovinge hares even naesten middelen/en tot groote verachtering vande Vrede met Portugal/ en consequentelijck het redres vande West-Indische Compagnie: want in cas soo sy welvaren en groote proffijten doen/soo is niet daer aen te twijffelen of sy sullent door haer creaturen dan oock wel weten te besteken/dat de Vrede achterweghe sal blijven / met den Ambassadeur al te harde Conditien voor te schrijven / die Portugal nimmermeer sal aennemen / om alsoo haer particulier proffijt / voor de welvaert vande Compagnie te bevorderen: en soo het qualijck uytvalt / soo sal Portugal de Compagnie soo vreemde Conditien voorlegghen die de Regeeringe van 't Landt niet sal willen aennemen / tot achterdeel vande Vrede. Ten minsten wert de onderhandelinge soo lange geschort tot datmen hier van eenige effect of uytkomste siet aen d'een of d'ander zijde.

Sr. Groen. Seghmen eens worter in Zeelant soo sterck op de Kaep ghereet als men hier seyt?

Sr. Geel. Ja: heel dapper / ja niemant wort daer bynа voor een eerlijck man ghehouden/ of moet daer weynich of veel in participeren/ja 'tis de Hooft-Neering daer geworden: en zijnder alreede veel schoone Schepen uyt/en wordender noch alle dagen andere toe gerust / en dat al op die fraye / rechtvaerdige/ noodige en godsalige Neeringe/ soo sy dat noemen.

Sr. Blau. Wel ick hoor toe of geck was / en bid u segt mijn eens / ist waer datmen seyt/ dat de Magistraet van Middelborch selfs eenighe Schepen op de Caep equipeert? of datse Mede-Reders of participanten met anderen daer in zijn?

Sr. Geel. O Ja dat's seker / en jy meucht dat vry gelooven/ ia datse wel de Principaelste Reders of Participanten daer in zijn van heel Zeelant.

Sr. Blau. O God vergeten en foeyelijcke daet! noyt voor desen by ons ghehoort noch gesien: Seker sy mogen met goet recht by dat Duyvels gebroetsel de Tyrannen van Engelant gestelt werden / en met die te samen met goet fatsoen Schantvlecken vande Gereformeerde Religie of der Reformatie genaemt werden: En waer door de selve noch grooten afbreuck sal lyden en veel smaets en spijts moeten uytstaen / en veel Vyanden sal krijgen: wel wat kan den Duyvel al doen! als hem God de Heere dat toelaet / en haer in een verkeerde zin overgeeft: schrickelijcke en jammerlijcke exempelen / en datmen sulx siet onder die die de voornaemste Pilaren vande Reformatie willen zijn. Maer segme eens hoe komt de Magistraet van Middelborgh daer toe / datse sulcken misslach doet?

Sr. Geel. Dat sel ick u wel seggen: De Wees-Kamer aldaer heeft op haer goedtvinden ontrent vijf Tonnen Gouts van haer Wees-Kinderen gelden aen de West-Indische Compagnie op Interest gedaen/ die genouchsaem verloren zijn / door den vervallen Staet der selver: en sal sy die penningen met d'Interesten

reſten van dien/nootſaeckelijck moeten op brengen of vergoeden: alſoo volgens de Keure vande Stat geen penningen ter Wees-Kamer gelicht mogen werden als onder ſuffiſante kautien: en om die penninghen nu ergens wederom uyt te vinden buyten bezwaerning van de Stat / ſoo heeft ſy dat voor het beſte middel geoordeelt: Alſoo men 'tvoorlede Jaer geſien heeft / dat de Capers extraordinaris wel gevaren hebben: en hoe dat haer nu gelucken ſal/ ſalmen ſien.

Sr. Blau: Wel ick wil haer wel verſekeren / dat ſy van d'een quaet in noch ergher ſullen vallen / datſe met haer rederye niet vanghen maer met de Kous weer 't Huys ſullen komen / ende dien volgens datſe al haer uyt geleyde en opgenomen penningen ten achteren ſullen varen: en dat konje oock wel daer uyt afnemen / dat aen d'een zijde al de Sucker Molens in de Bahia verbrant zijn / waer door geen van daer konnen geladen werden/en aen d'ander zijde dat Portugal nu voortaen al haer goederen na Braſil en al haer Suyckeren van daer na Portugal met groote ſtercke Vloten ſal ſenden en laten komen: Van 'tſchaet haer niet. Ick gunt haer oock wel/en alle andere Capers. Sy zijn oock niet beter waert. O Edel Amſterdam! O Edele Regeringhe aldaer! die een Vyant zijt van ſulck ongodlijck en oneerlijck werck. Zijt verſekert / dat God Almachtich u daerom ſal ſegenen / en Zeelant ter contrairie oochſchijnelijck en hanttaſtelijck ſtraffen en bedroeven: Siet dat met patientie wat aen: Met recht machmen de Zeeuwen by de Suycker Vliegen vergelijcken: en ſy zijnt oock ſelfs / die gelijck als droncken daer van en dol daer op/ altijt daer om aen / by/op en in Swermen en ſitten/ daermenſe niet van weeren kan als met breede Schoenlappen/en ſulcke ſlagen daer me/datſe daer van/ daer by blijven leggen: want ick hoor dat deſe Kaperije haer hert ſoo beſeten heeft/datmen heel Zeelandt deur byna nergens anders van hoort ſpreken als van deſelve: ghelijck men eertijdts van de Tulpaen dede/en dat Jong en Out/ Meyſens en Knechten/ Rijck en Arm daer in Reet/tot de Bedelaers toe/datmen inde Kerck onder 't Voorleſen Vrouwen en Mannen en Jongers daer van hoort kouten; dat als men onder de Predicatie hoort ſchieten / datmen dan al 't Volck haer Hoofden ſiet ſamen ſteecken (o wat een ſchoone devotie! o wat een Chriſtelijcke Vergadering!) d'een den andere vraghende offe niet weten of konnen giſſen wat dat beduyt? en offer wel een Prijs op ſou mogen komen? elck een daer op oock ſijn oogen na de Kerckdeuren ſlaende/ om te ſien of niet yemandt van buyten d'een of d'ander boombroot komt eyſchen van een Rijcke Prijs / en dat niet ſiende datter veel ſoo bevreeſt werden/ datter niet veel aen en ſcheelt of ſy beſchijten haer van angſt en vrees dat haer een Kous t'huys komt / en dat daerom oock de Predikant zijn Predicatie en Gebed moet verkorten / om haer met fatſoen uyt de Kerck te helpen/als hebbende de leus daer van mede al wech / of ſy ſouden hem daer alleen laten ſtaen / ſoo begeerich zijnde om het rechte finael daer van te weten: is dat ſo?

Sr. Geel,

Sr. Geel. Sr. Blau dat ick je daer van sou vertellen al watter omgaet ick had tot morgen Middach wel werck/ maer ick bid u segh my eens wat speculatien vallen by ons opt afbranden van de Capitanye van de Bahia? en wat hinderpael is dat vande Vrede?

Sr. Blau. Dat wy daer by sien en aen Portugal toonen / dat wy oock alsoo haer Capitanye van Rio de genero konnen af-branden eu dien volgens tenemael haer Brasil ruineren eu bederven/ soo datse geen nut noch proffijt daer van konnen trecken / soo wel als sy d'onsen. Doch volcht wederom daer uyt dat Portugal nu de thien duysent Kisten Suyckers niet sal willen geven / die by de handelinge voor desen al vast waren gestelt: en dat ten regarde van de voorseyde af-brandinge ende het nemen van soo veel Schepen/ dat ongelijck veel meer emporteert/dat de handelinge alleen sal retarderen: behalven dat de drie andere hinderpalen/ die daer noch meer by zijn gekomen / als het slaen van ons volck by de Portugesen/het oprechten van haer Compagnie in Portugal, en het equiperen van soo veel Capers hier te Lande teghen haer / dat mede sullen doen. Want wie kan den Ambassadenr daerin ongelijck geven/dat hy eenige Maenden tijt begeert / om zijn Heer en Meester alle gelegentheyt daer van te schrijven? en op alle 'tselve naerder ordre te verwachten? oock op dat deselve in soo zwaer en wichtighe saecken/het addys van zijn drie Staten des Lants daer op mach hooren. Heeftmē zijn excuse voor dese geadprobeert dat hy niet konde inde handelinghe voortgaen door't innemen van Angola, sonder naerder last te hebben / waeromme soudemen hem zijn voornoemde versoeck oock mede niet toestaen?

Sr. Root. Maer seght ons nn met een wat heeft Portugal met het selve voor? of wat is haer intentie in alle dese hare proceduren? oock water toe tenderen d'onse?

Sr. Blau. Dat kont je licht begrijpen: Portugal soeckt daer door ons Nederlants Brasil wederom te krijghen / ende dat selfs by contract met de Heeren Staten en de Compagnie voor een kleynicheyt ende wy soecken door onse procedurren haer te dwingen om ons Angola wederon te geven / en alleen heel te laten behouden / ghelijck oock het Eylant van St. Thomee, mitsgaders te betalen de tien duysent Kisten Suyckers en te fourneren de geeysch te beesten. Daer uyt nu een yder lichtelijck wel kan afnemen / dat den tijt moet afgewacht werden/om te sien het effect van yders voorgenomen proceduren/alsoo pertyen beyde op hoop leven dat de zijne sullen ghelucken en prevaleren. En kan ick uyt alle d'omstandicheden van deselve proceduren / soo by d'een als d'andere voorghenomen/als volbracht/niet anders sien/of Portugaels sullen d'onse overwegen/of int korte ghesept/ dat Portugal haer Brasilien in spijt van al de Zeeusche Capers ter Zee met haer Vlooten sal konnen assisteren/ ghelijck oock onse Rebellen / sulcx dat die ghestadich Meester sullen blyven van 'tplatte Lant van onse

onse Capitanijen/ende vrees ick noch dit daer by dat al branden wy de Capitanije van Rio Genero oock af/ en datse niet een Kist Suyckers uyt Brasil kregen/ dat sijt daer ons sal soecken te verdueren: dienvolgens sien ick dese swarigheyt voor ons/dat Portugals speculatien op alle hare en onse Proceduren soodanich sullen zijn / dat sy resolveren sal met ons in geen vordere handelinghe te treden/ ten sy dat wy haer de resterende plaetsen van ons Brasil voor een redelickheydt willen verkoopen / en datmen bevinden sal/dat sy ten hooghsten niet meer als thien duysent Kisten Suyckers/in thien Jaren te leveren/ alle Jaren een duysent/sal willen geven:en als men't aen onser zijde wel overlegt/ soo sal ons noch best zijn dat accoort aen te gaen hoe eer hoe liever/ en dat om van de groote koste ontslagen te werden/ van soo veel volcks en Schepen vruchteloos daer t'onderhouden.

Sr. Vrolijck. De Duyvel op haer hert! met dese Schelmen/die Verraders die eerloose bedriegers/die Godvergeten Fielten/die Honden/ en halve Joden/ sulck een accoort te maken?dat sel ick inder eeuwigheyt niet lijden: De Compagnie van West-Indien soo te laten vergaen / die ons soo veel dienst ghedaen heeft/dat soude tot boven inden Hemel schreyen: dat soude den toorn Gods van daer over onsen heelen Staet halen en swaer opbreken: Hoe soude de Heeren Staten dat tegen de Compagnie/alle hare andere Onderdanen en buytenslants tegen een yegelijck konnen verantwoorden? Hebben die niet/in't oprechten van deselve Compagnie belooft/die te maintineren tegen alle Keysers/Koninghen/ Republiquen/Vorsten/Natien en Volckeren/ wie het soude moghen zijn? ende by alle handelingen en Contracten met deselve; souden sy daer by niet haer eer en Reputatie so buyten als binnens Lands/geweldigh te kort doen? en een eeuwige blame op haer hals halen?datse niet machtigh waren tegen die Hontsvotten de Portugesen haer Onderdanen te beschermen? of een deel Portugesche Canaille en Slaven/die tegen haer gerebelleert zijn/te dwingen? foey wat eeuwige schande soude dat zijn? hoe souden sy al dat swaere suchten van so veel weduwen en weesen/die daer by verkort souden werden/so d'een Oor in en d'ander Oor uyt laten gaen? sonder haer daer over eens t'ontsetten? wat souden dan voortaen alle haer beloften en Contracten met haer Ingesetenen te achten zijn? seker niet een stront: souden sy soo overboort bruyen onse Nederlantsche Collonie in Brasil? die desen Staet en haer Ingesetenen Jaerlijcks meer als thien Millioenen waerdigh is? souden sy soo licht opschieten een vande beste ghelegentheden ter werelt om met duysenden van haer verarmde Ingesetenen te benificeren / en daer de kost te doen winnen? souden sy soo kleyn achten en alwillens verwaerloosen de beste ghelegentheyt vande werelt/ om de Gereformeerde Religie in Brasilien onder die arme blinde Heydenen te planten? weten sy wel dat d'Ingesetenen van dese Landen daer by soude verliesen meer dan dertigh Millioenen? daerom wech wech met die malle praet/ 'thangt noch en sluyt/ en 'tmach daerom oock soo niet gaen. Sr. Blau.

Sr. Blau. Wel Sr. Vrolick hoe/ treck jy jou dat soo an? hoe vaerje dus daerom? 't zijn immers maer discoursen/gissingen en voorslagen/daer meughelijck niet eens van vermaent noch op gedacht sal worden; in allen gevalle elck heeft zijn opinie/ en is dat soo mijn ghevoelen en advijs / en ick geef dat nochtans om een beter. Ondertusschen seght my hoe wou jy't aenleggen/ dat het beter was voor de Compagnie en d'Ingesetenen van dese Landen?

Sr. Vrolick. Ick wou datse mijn weer Capiteyn woude maken/ op een van haer beste Schepen/ en dan Commissie geven om eensloegs daer me na Lisbon te gaen/ en den Coning te vraghen of hy aen de Compagnie haer plaetsen van Brasil met Angola wederom wou geven of niet/ en so hy dat weygerde/ hem den Oorlog aen te seggen; ick sou dat met sulck een couragie en licht hert doen/ als de Boeren de Kinderen maken/ en mijn hant daer niet eens om verdrayen.

Sr. Groen. Wel: sou dat daer mee ghenoegh zijn / en de Compagnie haer Landt weer hebben? En hy weygerde dat / souden wy so stracks met hem in Oorlogh treen? weetje wel wat daer al aen vast is? en waer toe die onkosten? is hier niet zijn Ambassadeur / diemen daer over kan aenspreken? en dat vragen? kan men hem niet al seggen en vragen wat men den Coning wil vraghen en segghen? en ick bid jou wat Oorlogh souden wy teghen hem aennemen? Ist niet beter datmen eerst siet of den Ambassadeur noch ghenegen is met ons t'accorderen? en so ja datmen daer over met hem dadelijck in handelinge treet? en de Vrede sluyt alst yet by komt? Mogelijck soeckt hy niet lievers: want hy kan immers oock wel dencken dat een goet accoort voor zijn Heer best is.

Sr. Vrolick. Maer wat heetje Vrede sluyten alst yet by komt?

Sr Groen. Als hy ons wil wederom doen geven alle onse verloren plaetsen en Landen van ons Nederlands Brasil.

Sr. Vrolick. Wel wat seghje vande thien duysent Kisten Suyckers / daermen voor desen over geaccordeert was/ dat hy mede geven soude?

Sr. Groen. Daer in sal hy mijns achtens zwarigheydt maecken/ om die nu toe te staen/ en dat soecken t'excuseren / met het af-branden van de Capitanije van de Bahia en het nemen van soo veel Portugesche Schepen; en soude ick daerom van advijs zijn/ dat men dien eysch veranderde in een eysch van Slaven van Angola, en daer voren bedongh waert moghelijck soo veel Slaven vry van alle Tollen/ daer aen Boort van onse Schepen / te leveren in thien Jaren/ alle Jaer een duysent: om die te ghebruycken in ons Nederlandts Brasil; daerse de Compagnie wel vijfthich Tonnen Gouts by verkoopinge / en wel drie of vier mael soo veel sullen woert zijn/ alsmen die ghebruyckt als ick wel weet / en hier niet en wil seggen.

Sr. Vrolick. Wel wat seghje voorts van Angola en St. Thomee?

Sr. Groen. Ick oordeel/ dat by aldien hy daer vast op blijft staen/ dat hy de Jurisdictie van beyde die Plaetsen wil behouden / mits dat den handel even-

wel

wel aldaer ons en de Portugesen gemeyn sal blijven ; doch dat wy uyt Angola geen meer Slaven sullen halen / als voor ons Nederlandts-Brasil, dat wy dat soo behoorde t'accorderen sonder omsien 'tsy dat hy de tien duysent Slaven voor de Suyckeren wil geven of niet.

Vrolick. Als dan daer mede de principaelste differenten bevredicht waren/ soo beken ick dattet best was soo te accorderen : 'tIs een goet out spreeckwoort/ Men kan niet altijdt sijn wil hebben , De Handelinghe sou anders moghelijck weerom achter blijven / Men moet toetasten alst tijdt is : en ghelijck daer nu weer de seste hinderpael in de weegh is gecomen/namentlijck/het innemen van 'tFort op St. Thomee, soo mochter noch grooter komen die ons alle hoop benam van Accoort.

Sr. Blau. Maer hoe woujet dan voorts stellen/om de Compagnie wederom op de vien te helpen ?

Sr. Groen. Dan most den Staet van't Landt de Compagnie alle haer schulden af-nemen/en daer van haer Obligatie passeren / af te lossen alst haer geliefde/ en Jaerlijcks den Interest daer van betalen tegens vier ten hondert/ ingaende een Jaer / na de volkomen Restitutie van al het Nederlandts-Brasil, mitsgaders de bevredinge vande Rebellen aldaer.

Sr. Vrolick. Wat Duyvel ! dat's een zwaer poinct : hoe raeckt dat Kalff over den Dam ? daer dient wel een lustige nieuwe domme-kracht toe.

Sr. Groen. Ja Sr. Vrolick, dat beken ick wel me / maer dat moet soo zijn: daer moet het Landt aen/of 'tis maer al wint watmen doet : wilmen de Compagnie helpen/men moet het ter degen doen / ofmen moet het laten : en alsmen dat stuck al by de keers besiet/ soo salmen bevinden / dat het Landt dat behoort te doen : en om hier daer over veel woorden te maken / dunckt my onnodigh te zijn/elck een weet dat wel ; en 't Landt sal dat by d'oprechtinge vande Compagnie wel ruym weer genieten / behalven dat de algemeene welvaert deser Landen/die daer in voor een principael deel bestaet/sulcks oock vereyscht : zijnde de Brasilsche handel/als die na behooren sal zijn ghefotmeert/en ghelijckmen wel kan/eens soo goet als d'Oost-Indische.

Sr. Vrolick. Maer wat raet tot de besettinghe van de Forten en stercke Plaetsen/soo in Brasil,als op de Kusten van Africa in Nieu-Neerlant en elders ?

Sr. Groen. 't Lant most dat oock tot haren last nemen/ en dat besorgen : datse met twee duysent vijf hondert Man of drie duysent wel sal konnen doen ; en mach het soo veel Volcks te minder hier in't Lant houden : welverstaende de eerste ses Jaren ; daer na sal de Compagnie daer selfs wel middel toe hebben / als uyt mijn volghende redenen ghenouch is af te nemen.

Sr. Vrolick. Dat's oock al een zwaer poinct : ick vrees dattet daer oock me haperen sal.

Sr. Groen. Niemendalle Sr. Vrolick, ick acht dat van kleyne consideratie te zijn/

te zijn/om redenen als ghesept / en 'tmoet oock wesen / want anders kan't niet gaen/sal de Compagnie recht geholpen werden.

Sr. Vrolick. Maer segmen eens hoe wiljet stellen met al de Bewintheb-bers? d'onkosten van dien zijn groot / soudie daer oock al eenige veranderinge in willen maken?

Sr. Groen. Wel degelick: altemael moetmen dje suspenderen of van haer dienst bedancken / ghelijck oock al haer Boeckhouders / Cassiers / Rekenmee-sters en andere Dienaers die sy hebben.

Sr. Vrolick. Hoe die noble Basen/die gauwe Maets/die goede Patriotten/ soo te casseren? en om rontuyt te spreken soo een voet in haer gat te geven? af te dancken? dat sieter seker slecht uyt/ avous eens gedroncken op't welvaren van de Compagnie/maer bedenckje wel daer op / want 'tis een ghewichtigh point/ en 'tsel daer dapper op aen komen / en mijn dunckt ick hoor de Zeeuwen al schreeuwen.

Sr. Groen. A moy (en den Romer met Wijn ontfangen hebbende, seyde tegen Sr. Root) a vous Heer op deselve conditie alst my ghebracht is) ende (die uyt-ghedroncken, weder in doen schencken en overghelevert hebbende seyde) Ja Sr. Vrolick, dat moet zijn/en daer heb ick my al langh op bedacht; ja ick segh / dat dat soo nodigh is als Peper inde Pensen / en soo wel sal komen als Boter en Suycker inde Karemelck; en keunje dat nou niet vatten/ hier na selje dat noch wel doen/en dat oock prijsen: Wat heeft het Landt met haer te doen? als sy op haer kosten de Compagnie sal moeten weer op de vien helpen? wat Patient isser/die niet na zijn Doctors raet moet leveren? of wat Schipper die noot lijt/ niet naer zijn Loots? En zijn oock alf dan haer Pack-Huysen onnodigh / alsje breder hooren sult/en sullen al t'samen wel mogen aen andere verhuyrt werden.

Sr. Vrolick. Wel hoe salmen't dan maecken met al de Hoge Raden/ Raden van Justitie en alle andere Officieren in Brasil? die souden immers al t'samen gecontinueert werden/niet?

Sr. Groen. O neen/maer oock altemael ghecasseert / alle die Officieren zijn oock t'eenemael onnodigh/en die onkosten te vergeefs/behalven datse door haer oneenigheydt confusie in de Regeringe brengen.

Sr. Vrolick. Wel: wilje't dan daer Bouwen int wilt laten lopen? en laten elck doen wat hy wil? ick kan niet begrijpen hoeje't in't sin hebt / want daer moet immers een Directie en Regeringe zijn/en oock Boeck-Houders/soo wel in Brasil als hier te Lande.

Sr. Groen. Dat weet ick oock wel.

Sr. Vrolick. Wel hoe wiljet dan daer me stellen?

Sr. Groen. Dat sel ick jou wel seggen: 't Waer te wenschen / dat de Heeren Staten Generael uwe E. E. Magistraet van Amsterdam daer toe Commit-teerden/en dat sy dat wilde aen nemen / want alf dan waer de Compagnie soo

 seecker

seecker geholpen als wy hier sitten. 't Waer oock meer als billick/ soo int Regart dat sy 'tmeeste daer toe moet en sal contribueren/ en dat haer Inghesetenen wel stÿf de twee-derde part daer by zÿn geintereseert/ alsment recht gingh examineren/ als ten aensien/ (niemandt te na ghesprokén) dat sy de abielste van alle daer toe is/ ende de alderbeste gelegentheydt daer toe heeft/ als hebbende in haer Stadt de alderkloeckste en wÿste Coop-luyden van de heele Werelt/ van welckers goede en heylsame Advÿsen sy haer alle dagen kan laten dienen;

Deselve (seegh ick onpartydigh gesprokén) behoortmen de heele Directie en Regeringe immers voor d'eerste thien Jaren op te dragen: Maer gheconsidereert dat aen d'een zÿde die van Zeelandt uyt enckele nÿt/ en aen d'ander zÿde de Bewinthebbers om haer eygen proffÿt/ daer Duyvels tegen sullen zÿn/ so segh ick/ dat de Directie en Regeringe voor de eerste thien jaren/ by de Heeren Staten Generael of eenige uyt de haren daer toe gecommitteert/ moet blÿven/ ende dat die/ onder correctie in alle Zee-steden de Magistraet der selver dienen te Committeren en t'authoriseren/ om van tÿdt tot tÿt hare Resolutie te executeren het welcke dan buyten koste vande Compagnie kan geschieden.

In alle Zee-steden is maer noodigh daer Camers zÿn/ datter een Boeckhouder gestelt wert/ om de actien die dagelÿcks verkocht werden op en af te Schrÿven/ en Acte daer van te passeren/ deselve kan oock Gecommitteert werden/ tot den ontfangh van d'uytgaende en inkomende Lysente/ Item om de Depesches van alle d'uytgaende en inkomende Goederen te passeren/ en voorts alle andere Brieven en Acten noodigh zÿnde: en soo hy dat niet alleen kan doen/ soo mach hy noch een Knecht of twee tot hulp nemen: en dese kosten moeten gedaen werden tot laste vande Compagnie/ daerinne datmen al mede moet menageren naer gelegentheyt van saken. Hier neffens konnen nu uyt de respective Magistraten een/ twee of drie Persoonen Gecommitteert werden/ om 'tgene vorder dagelÿcks van node sal zÿn te delibereren/ waer aen elck een sich sal mogen addresseren/ die sulcx van node sal hebben: die dan of dagelÿcks een uyr of twee/ of weeckelÿck twee of drie mael konnen vergaderen/ na dat het nodigh sal zÿn: en souden sy dat uyt lief de moeten doen/ of altÿdt buyten koste vande Compagnie: maer haer bode of Kamer-Dienaer/ moet mede de Compagnie betalen: elck Magistraet soud oock daer toe een bequame plaetse op haer koste moeten versorgen: geen vordere Packhuysen heeft de Compagnie van nooden/ overmits dat in't Schepen en lossen der goederen na en van Brasil even deselve voet ghehouden moet werden/ als die van d'andere Koopluyden na en van alle andere Landen: dat is dat elck een zÿn goedt uyt zÿn Huys of Packhuys aen Boort sal mogen senden van 't Schip dat na Brasil gaet/ en wederom zÿn Suyckeren en andere waren/ die hem van daer werden gesonden/ uyt dat Schip doen lossen en regelrecht t'huys brengen dat van daer komt/ behoudelÿck alleen dat deselve by de Gecommitteerdens van de voorsz Heeren Directeurs behoorlick

werden

werden ghevisiteert. Welcke Visiteurs mede tot koſte vande Compagnie dienen betaelt te werden/ten ware datmen de reſpective Cherſers van d'Admiraliteyten daer toe Committeerde.

Ende mogen inſonderheyt d'uytgaende goederen na Braſil niet veel meer beſwaert werden/als die na andere Landen gaen/ſulcx dat alle voordere recognitie dienen afgeſchaft te werden : en dat om de Negotie en Trafijque op Braſil daer door te doen wackeren/en de Populatie en culture te vorderen/die op het hooghſte dat vereyſcht.

Tot dien eynde ſal oock hoognoodigh zijn/dat elck een die wil/ ſal vermogen/ uyt andere Landen alſulcke goederen/(doch met Schepen hier te Lande t'huys hoorende) van daer na Braſil ſenden ofte brenghen als hem goet ſal duncken/ en dat hy daer van maer in Braſil van inkomſte ſoo veel meer ſal betalen / als hier bedraeght des Lands inkomende en weder uytgaende Lijſenten/ en meer niet/ en dat al mede om reden voorſchreve.

Aengaende de Suyckeren en andere Braſilſche Waren/ daer van en behoort men/van uytgaen daer te Lande en inkomſte hier te Lande/om ghelijcke redenen/niet meer te geven als een kleynigheyt/ te weten/ maer ſes gulden van elcke Kiſt Blancos/ drie gulden van elcke Kiſt Maſcovados / en twee gulden van elcke Kiſt Paneelen/en van alle d'andere goederen naer advenant.

Wat de Regeeringe in Braſil belanght / daer toe is voor eerſt maer een Man van doen/van ghesondt oordeel / goede experientie/ een eerlijck en vroom leven/ zijnde de Gereformeerde Religie toegedaen/en een goet Patriot : aen dewelcke voor de eerſte thien Jaren al het Bewint of al de Directie daer bevolen wert ; deſelve ſal hem van tijd tot tijd konnen laten dienen van't advijs en den goeden Raed/van d'outſte en verſtandigſte perſoonen aldaer/buyten koſte vande Compagnie / en behoort die oock met een kleyn tractement ſich te laten contenteren : daer by zijn eenige weynige perſoonen meer van noode/als een Ontfanger Generael/Fiſcael/Commiſſaris vande Monſtering / oock een vande Magazijnen en 't Geſchut/eenige Boeckhouders/en noch weynig andere:en mijns oordeels ſoude de Gouverneur oock daer inne dapper konnen menageren / daer ick nu hier niet van ſpreken wil : hy moſte oock gheauthoriſeert zijn / om van tijdt tot tijdt alſulcke proviſionele Ordonnantien daer te moghen maecken/ als hem tot dienſte vande Lande/Populatie/Culture ende vermeerderinge vande Negotie doch met advijs van de beſte en verſtandighſte aldaer/noodigh ſal duncken.

Den handel vande Swerten moet de Compagnie / om ſeer ghewichtige redenen/alleen behouden.

Voorts iſt noodigh dat elck een van deſe Landen vry ſal ſtaen/ 'tſy met eygen of gehuerde Schepen/of die op Vracht derwaerts gaen/ zijne goederen uyt deſe Landen naer Braſil te ſenden/en wederom van daer herwaerts te laten komen : welverſtaende dat deſelve wel int heengaen/in Vranckrijck, Engelant, Spagnien,

Yrlandt, de Eylanden van Canarien, en Madera, vermoghen sullen aen te loopen en daer eenige goederen in te nemen/ maer gheensints in't wederkeeren/ om eenige Brasilsche goederen daer te lossen.

In Brasil en dienen in geenderley manieren zware lasten op d'inkomende en uytgaende goederen ghestelt te werden / ja na mijn advijs niet meer als hier te Lande / uytgenomen op de goederen die van andere Landen daer werden ghebracht/ als ick heb geseyt/ die alleen soo veel meer van inkomen daer behoorden te geven als hier d'inkomende en uytgaende Lijsente bedraeght.

Sr. Geel. Noch kan ick al niet sien waer de proffijten van daen sullen komen/ daer het redres van den vervallen Staet vande Compagnie nochtans eygentlijck in bestaet.

Sr. Groen. Ja: maer ghy en hebt my noch niet uytgehoort: tot dien eynde sal van noode zijn / dat de Participanten op nieus wederom soo veel Capitaels fournieren / als tot de Negotie van Guinea van noode is / dat ick gisse op twintigh of vier-en-twintigh Tonnen Gouts: en op datse moghen verseeckert zijn dat die penningen nerghens anders toe gheemployeert sullen werden/ als tot de voorseyde Negotie/ soo dienen by haerluyden/ eyghen en bysondere Directeurs daer toe Gecommitteert te werden; dewelcke haer verbinden sullen/ niet eenen stuyver daer van/ noch vande proffijten van dien / anders te besteden of uyt te keeren als volgens haer instructie.

Ende om de Participanten daer toe willich te maken/ sal van noode zijn/ dat by de voorseyde Directeurs/ alle Jaren precijs van dat nieu Capitael/ den Intrest betaelt wert tegens vijf ten hondert: waer deur dan gebeuren sal / dat veel andere persoonen/ voor de Participanten die sulcx ongelegen komt / daer toe de penningen sullen presenteren te fournieren: sulcx dat dese bylage een saecke is/ daer de Participanten int minste geen zwarigheyt in hebben te maken.

De voorseyde Directeurs sullen gehouden zijn / volgens haer instructie/ uyt de gedane proffijten voor eerst te betalen de gheseyde Intresse/ daer naer aen deselve Participanten de resterende proffijten: en op datmen die mede soude mogen suffisant maken om Jaerlijcx d'Interesse van't groot Capitael te betalen/ soo kanmen d'inkomste vande uytgaende en inkomende goederen daer mede by leggen/ gelijck oock alle andere proffijten: en rekent nu de proffijten van Guinea op ses Tonnen Gouts/ die van Nieu-Neerlandt en de Caribische Eylanden op een Tonne Goudts / d'uytgaende en inkomende Lijsente hier te Lande en in Brasil op drie Tonnen Gouts Jaerlijcks / maeckende te samen thien Tonnen Gouts Jaerlijcx: ick vraghe nu of daer uyt niet d'Interesse van het nieu en out Capitael/ en andere ghenoemde kleyne onkosten sullen konnen ghevonden werden? en of daer deur niet voor eerst de vervallen staet vande Compagnie weder opgerecht sal zijn? en dienvolghens derselver Actien op prijs van haer Capitael sullen loopen?

Hier

Sr. Geel. Hier uyt kan ick nu wel soo veel sien gelijckje seght: maer gheensints niet hoe die Actien op twee of drie Capitalen metter tijdt souden konnen loopen.

Sr. Groen. Ick sta u dat toe: maer ick vrage u/ als men konde maken dat de Compagnie boven de ghenoemde proffijten/ Jaerlijcx uyt Brasil noch twee of driemael soo veel meer trock/ kanje dan wel sien dat haer Actien consequentelijck mede op twee of drie Capitalen sullen loopen?

Sr. Geel. Ja: wie soude dat niet konnen sien? een kint sou dat sien: maer meenje ter goeder trouwe datmen de Compagnies proffijten in Brasil so hoogh soude konnen brengen? en noch soo kleyne belastinge daer op alles stellen? dat geen belastinge mach genoemt werden.

Sr. Groen. Ja en noch hooger: welverstaende in thien Jaren.

Sr. Geel. Maer soo wilje dan de Suyckeren aldaer in't Lant geweldig bezwaren/ en groote lasten d'Ingesetenen opleggen/ van Accijsen als andersins.

Sr. Groen. Neen seker: niet meer lasten als ick u heb genoemt/ ja moghelijck geen met allen/ om de Negotie/ Populatie en Culture daer door met ghewelt te avanceren.

Sr. Geel. Ick en kan my niet versinnen hoeje dat dan stellen wilt/ ick bidje seghme dat.

Sr. Groen. V. L. sult my dat ten besten houden/ dat ick dat niet en doe dat hou ick noch secreet.

Sr. Geel. Wel: wat's dat geseyt? hoe soumen't dan weten? of in't werck konnen stellen? of konnen gelooven watje seght?

Sr. Groen. Evenwel ben ick niet van sin u dat soo te openbaren: en ick hebber mijn reden toe: hier naer selje dat noch wel hooren.

Sr. Geel. Ick achte dat het niet vast en gaet en datje't daerom laet.

Sr. Groen. En ick weet dat het al vast gaet: en vraegh u of door so een open vrijen en onbelasten handel op ons Nederlants Brasil, niet in thien Jaren tijdts over de hondert en vijftigh Suycker-Molens met haer Partidos aldaer sullen opgerecht werden? en offer in die tijdt dan niet wel vijftigh duysent Menschen hier uyt het Landt en uyt Engelandt en andere Landen daer heen sullen gaen woonen? ja oock niet meest alle d'Inwoonders van de Caribische Eylanden? alsoo sy daer beter gelegentheyt sullen hebben om Toeback, Wolle, Suycker, Indigo, en andere Vruchten te winnen als daer: ick vraegh u oock offer dan veel Soldaten van doen sullen zijn/ tot besettinge van de Forten/ en verseeckeringhe van't Land/ tegen de Rebellige Portugesen?

Sr. Geel. Spreeckt klaer uyt so kanmeje verstaen watje seggen wilt en dan sal ick u oock antwoorden.

Sr. Groen. Dat sal ick wel laten: 't Is oock noch veel te vroegh: maer hout dat soo seker als den dach.

Sr. Geel. Wel souje wel selfs na Brasil willen gaen / en dat altemael so in't werck stellen ? en effectueren ? want met seggen ist niet te doen / en oock niet genoegh.

Sr. Groen. Ja ick seker by ghebreck van een beter/ en dat alleen uyt liefde/ om de Compagnie weer op de been te helpen : en d'eer daer van te hebben.

Sr. Vrolick. Dat's nu al wel/als de Vrede met Portugal gesloten wort/ en dat wy soo ons verloren plaetsen in Brasil wederom krijghen : maer wat raet daer toe/soomen geen Vrede maeckt ? 'tsy dat Portugal niet anders wil handelen als om ons die af te koopen/ of dat wy geheel Angola St. Thome met de tien duysent Kisten Suyckers willen hebben/en dat sy daer niet aen en willen / wat dunckje isser dan noch wel raet toe ?

Sr. Groen. Ja evenwel wasser noch raet toe / om de Compagnie aen haer verloren plaetsen van Brasil en daer mee alleen wederom op de been te helpen.

Sr. Vrolick. Wel : weetje dan ander raet daer toe / als met Portugal in Oorlogh te treden ? en met een Leger van twaelf duysent Man op nieu naer Brasil te gaen ? en 'theele Landt daer mee in te nemen ?

Sr. Groen. O Ja.

Sr. Vrolick, Wel laet ons die eens hooren/ick ben belust daer toe.

Sr. Groen. Dat is noch te vroegh daer van te spreecken ; wy sullen dat uytsetten totter tijdt datmen weet datter geen apparentie en is/ om by accoort met Portugal ons Nederlandts Brasil weerom te krijgen/en den vrijen handel op Angola, soo veel daer toe van noode is.

Sr. Vrolick. Maer wat meenje sal den Coning van Portugal nou noch wel met de Heeren Staten willen handelen ? en aen haer de verloren plaetsen restitueren ?

Sr. Groen. Ick gheloof ja en oock seer gaerne voor alsnoch : hebbende nu wederom gekregen Angola en St. Thome, welcke twee plaetsen hy en heel Portugal altijdt ghesustineert hebben dat haer met onrecht waren afghenomen / en waer over soo quaet bloedt tusschen haer en de Compagnie was gegroeyt / jae men mach wel segghen/dat dat d'oorsaeck is ghewaest van al dat onheyl dat in Brasil is voorgevallen : dan ick vreese oock dat Portugal niet meer daer by sal willen geven/ als alleen den vrijen handel in Angola voort Nederlands Brasil alleen : en soo wy langh willen wachten / dat wy daer naer daer toe niet en sullen konnen geraken.

Sr. Vrolick. Maer genomen den Ambassadeur wort gevraeght of hy noch gesint is te handelen / en hy seydt al weer dat hy naerder last eerst hebben moet van zijn Koning/wat raet dan ?

Sr. Groen. Men kan hem dat niet qualijck afnemen/ maer evenwel so soude ick goet vinden/dat de Heeren Staten resolveerden;alsnu te vrede te zijn met de restitutie van de verloren plaetsen in Brasil, en de vrije Commercie in Angola

en

en St. Thome alleen fonder meer/ of datmen alles fal moeten ftellen alft was ten tijde dat Don Iohan de vierde, met gemeen confent van 'tgantfche Koningrijck van Portugal tot Coning wiert verklaert en gekroont / en daer op met hem een eeuwighe Vrede te fluyten/ en dat hy daer op des Konings ronde verklaringhe met ja of neen in den tijdt van fes maenden foude moeten aen haer overleveren.

Sr. Vrolick. Hem noch foo veel tijdt te geven?

Sr. Groen. Ja: dat kan anders niet zijn/die tijdt heeft hy daer toe van doen.

Sr. Vrolick. Wel in Gods naem dan/ als't de Heeren Staten oock fo verftaen: wat de Heeren wijfen dat moetmen prijfen, 'tgelt my maer de Wagenhuer Ick hebber geen gebreck by.

Sr. Groen. Meffieurs mijn tijdt is verloopen ick moet gaen / jy blijft noch hier acht ick/Adieu.

Sr. Vrolick. Adiev Sr.Groen. Maer Sr. Blau. jy blijft hier immers doeje niet?

Sr. Blau. Luftje een Verkeertje foo blijf ick.

Sr. Vrolick. O Ja: hier je Varcken geeft ons het Verkeer voor.

Sr. Geel. Adieu Meffieurs ick ga met Sr. Groen.

Sr. Root. En ick blijf noch wat hier ick moet dit fpul wat aenfien / al-hoewel dat ick't niet en ken.

Sr. Vrolick. Kanje noch niet Verkeeren? o lieve falige Man / hoe raeckje dan noch deur de werelt.

E Y N D E.